

Bog anmeldelse: Rosens Råb

Af John Nørgaard

Darwinisme og teologi har som bekendt jævnligt været på kollisionskurs siden Darwin skrev bogen "The Origin of Species by Natural Selection" i 1859. Konflikten mellem darwinismen og teologien er emnet for en bog af Jakob Wolf, "Rosens Råb", med undertitlen "Intelligent Design i Naturen, Opgør med Darwinismen". Forfatteren Jakob Wolf er dr. theol. og lektor ved Københavns Universitets teologiske fakultet. Wolfs tese er, at der kan bygges bro over modsætningen mellem darwinisme og teologi gennem noget, som han kalder "den analoge erkendelseform".

Man behøver ikke være hverken teolog eller naturvidenskabsmand for at læse bogen, selv om det naturligvis ikke skader at være en af delene. (Og både naturvidenskabsmænd og teologer ville have godt af at læse den). Den kan læses af enhver "alment dannet, interesseret læser", hvilket f.eks. vil sige den typiske læser af ORIGO. Anmelderen fandt den umiddelbart spændende og særdeles læseværdig med mange skarpe pointer. Og den giver et godt overblik over problemet naturvidenskab versus teologi. Bogen er på overkommelige 120 tekstsider foruden litteraturliste og stikordsliste.

Bogen indeholder 7 kapitler. De kan placeres under fem hovedpunkter:

- Teologi og darwinisme.
- Den analoge erkendelseform.
- Intelligent design.
- Darwinisme og intelligent design. Naturvidenskab/ideologi.
 - Analog erkendelse, "the missing link" mellem teologi og darwinisme.

Teologi og darwinisme

Wolf redegør her for den aktuelle situation.

Darwinismen mener, at den har sejret, og det mener teologien også, at darwinismen har. Så teologien i det 20. århundrede har indstillet sig på, at den må indrette sig på den plads, som darwinismen levner den. Wolf giver her en indføring i teologiens forsøg på at gøre darwinisme og teologi forenelige, og samler disse forsøg under overskriften "Uafhængighedsteorien". Den går i dens forskellige varianter ud på, at teologi og darwinisme er forenelige, fordi de handler om to helt forskellige områder af tilværelsen. Redegørelsen er i sig selv interessant og kommer ganske vidt omkring. Wolfs gennemgang munder ud i, at uafhængighedsteorien dog er utilfredsstillende, fordi den "forsøger uformidlet at sætte teologi og darwinisme i forhold til hinanden. Men teologi og darwinisme er som sagt fødte modsætninger ..."

(Denne påstand finder jeg problematisk. Men teologer og darwinister har da godt nok med stor iver gjort dem til modsætninger). Der er brug for noget "tredje", der hverken er teologi eller naturvidenskab, men som har et forhold til både teologi og naturvidenskab. Dette "tredje" finder Wolf i "den analoge erkendelseform".

Den analoge erkendelseform

Bogens introduktion om den analoge erkendelseform fylder 23 sider. Den dukker også op flere steder i de følgende kapitler, så det er lidt problematisk at redegøre for den i nogle få linier. Men forsøget skal da gøres.

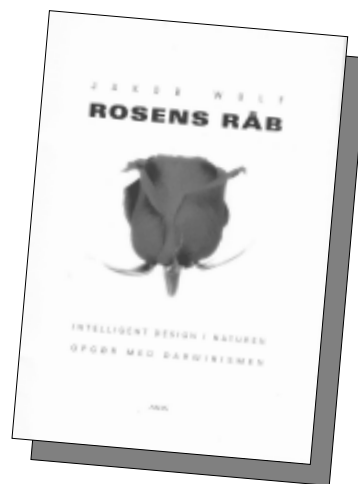
"Den analoge erkendelseform består i, at vi erkender, hvad noget er, i kraft af at det ligner noget vi kender i forvejen." Wolf bruger her elementer fra det 20. århundredes fænomenologiske filosofi. Denne påpeger, at den analoge erkendelseform under udnyttelse af dagligsproget er en erkendelseform i sin

egen ret. Den er ikke blot en førvidenskabelig erkendelse, som overflødiggøres af den videnskabelige erkendelse. Uden "daglig"-sprogets begreber og sammenhænge ville en naturvidenskabelig beskrivelse overhovedet ikke være mulig, og den dagligsproglige forståelse er således mere fundamental end den naturvidenskabelige. Naturvidenskab beskæftiger sig med et begrænset udsnit af virkeligheden, og den sætter yderligere nogle grænser for, på hvilke måder det er legitimt at beskæftige sig med dette begrænsede udsnit af virkeligheden. Naturvidenskaben definerer nogle begreber, "laver modeller", og prøver at finde de kausale sammenhænge i naturen, årsagsvirknings-sammenhængene. Her kan den så på nogle områder udtrykke sig langt mere præcist og sikkert end dagligsproget. Men den udtaler sig altså kun om nogle aspekter af virkeligheden, ikke hele virkeligheden som sådan. (Et af problemerne i forholdet mellem naturvidenskab og teologi er, at mange moderne mennesker bevidst eller ubevidst lider af den opfattelse, at kun naturvidenskabelige sandheder er virkelige, troværdige sandheder).

Forfatteren sætter herefter den analoge erkendelse i forhold til biologien. Biologiens emneområde er levende organismer. Men vi kan jo kun erkende, hvad en organisme er, i kraft af den analoge erkendelseform. Hvis vi ikke havde dagligsprogets forståelse af begrebet "organisme", ville biologen jo ikke kende sit emne. Og vor forståelse af en organisme er jo analogt med vor forståelse af en maskine: Et system af enkeltdele, der er organiseret sådan, at de koordineret kan udføre en funktion. Wolf giver en interessant gennemgang af elementer af Kant, Goethe og Løgstrups filosofiske behandling af den analoge erkendelse.

Wolf bruger kun to sider på at sætte den analoge erkendelseform i relation til teologien. Det virker også ret uproblematisk.

Jeg har nogle problemer med "den analoge erkendelseform". Om det skyldes min uforståelse, eller om Wolf kunne have forklaret det bedre, tør jeg ikke sige. Det handler om påstanden: "Den analoge erkendelseform består i, at vi erkender, hvad no-

get er, i kraft af at det ligner noget vi kender i forvejen." Vil det så sige, at jeg er ude af stand til at erkende noget, der ikke ligner noget, jeg kender i forvejen? Hvis svaret er ja, er jeg uenig. Hvis svaret er nej, er spørgsmålet jo straks, hvilken erkendelseform, jeg så bruger? Flere gange, men ikke klart, virker det som om, Wolf sætter lighedstegn mellem "analog erkendelseform" og "dagligsprogets erkendelse". Hvis Wolf mener, at den analoge erkendelseform er en af dagligsprogets erkendelseformer, og en vigtig sådan, kan jeg få tingene til at hænge sammen. Det ville have gjort læsningen af bogen lettere, hvis Wolf havde udtrykt sig mere klart på dette punkt. Følgende citat er grundlag for noget af det centrale i bogen:

"Når det gælder dagligsproget, så kan man imidlertid godt sige, at dagligsprogets erkendelser generelt hører til de mest sikre i denne verden. De er blevet afprøvet på virkeligheden og korrigeret af virkeligheden igennem århundreder. De har afsløret en utrolig slidstyrke. Vi kan roligt regne med, at dagligsprogets erkendelser hører til de mest sikre erkendelser, vi har. Vi går da også uden videre ud fra, at dagligsprogets erkendelser er sande og gyldige for langt det meste af vort daglige liv."

Intelligent design

Kant hævder, at en mekanistisk forklaring ikke kan forklare naturens organismer. Darwinisterne påstår det modsatte. Wolf hævder, at "Intelligent Design"-teorien giver

Kant ret. ORIGO har jo i de senere år skrevet en del om "Intelligent Design". (I det følgende forkortet: ID). Wolf bruger 64 af bogens sider på en gennemgang og diskussion af ID. For læsere, der allerede kender noget til ID, vil der naturligvis være en del repetition af kendt stof i disse sider; men i diskussionen er der nye vinkler og nye elementer.

En af Wolfs påstande er, at ID som helhed ikke er en naturvidenskabelig teori. Citat, p. 107:

"Man kan sige, at ID-teorien består af to påstande:

1. Den darwinistiske mekanisme kan ikke forklare udviklingen af centrale biologiske systemer i naturen.

2. Kun en intelligent årsag kan forklare udviklingen af disse systemer.

Det er kun den første af disse påstande, der er naturvidenskabelig og kan diskuteres naturvidenskabeligt. Den anden påstand er ikke en naturvidenskabelig påstand og kan ikke diskuteres naturvidenskabeligt. Den bygger på den analoge erkendelse."

Efter min bedste overbevisning er Wolfs påstand problematisk. Naturvidenskaben har adskillige eksempler på, at analog erkendelse har ført til naturvidenskabelige hypoteser, som har vist sig frugtbare. (For eksempel førte udviklingen i den tekniskvidenskabelige teori for reguleringssystemer ved analogi-slutninger til den naturvidenskabelige hypotese, at mange fysiologiske og biologiske reguleringsmekanismer havde samme fundamentale struktur som tekniske reguleringssystemer og derfor kunne studeres med mange af de tekniske begreber og metoder fra reguleringsteorien. Det viste sig meget frugtbart for medicinsk og biologisk forskning).

Vi kan sidestille ovennævnte citat fra bogen med følgende, som ikke er et citat fra bogen:

"Man kan sige, at darwinismen består af to påstande:

3. Den darwinistiske mekanisme kan forklare udviklingen af alle biologiske systemer i naturen.

4. Der er ikke intelligente årsager virksomme i naturen."

Det har vist sig at være umuligt blandt naturvidenskabsmænd og videnskabsteoretikere at nå til fuld enighed om, hvad der er naturvidenskab. Så jeg skal ikke gå ind på, om ovennævnte fire postulater er naturvidenskabelige eller ej. Men det er interessant at sammenstille dem. De fleste vil jo nok mene umiddelbart, at 1 og 3 er af samme natur, og 2 og 4 er af samme natur. Men erkendelsesmæssigt er der et slægtskab mellem 1 og 4, idet de begge indeholder et "ikke". Ofte er det vanskeligere at bevise et ikke-postulat end et direkte postulat. (Man har bevist eksistensen af noget ved at finde et eksempel på det; men man kan ikke bevise ikke-eksistensen af noget ved ikke at finde det). Wolf redegør for, at ingen af de 4 påstande for tiden kan bevises eller modbevises med anerkendte naturvidenskabelige metoder. Der er iøvrigt ganske meget for læseren at hente i disse sider om ID og diskussionen heraf.

Darwinisme og intelligent design. Naturvidenskab/ideologi.

Et væsentligt element i bogen er Wolfs diskussion af naturvidenskab versus ideologi. Citat, p. 84:

"Hverken darwinisterne eller ID-teoretikerne ender imidlertid med at indrømme, at vi ikke kan forklare, hvordan komplekse biologiske systemer er opstået. Begge parter går videre. Vi skal i det følgende se på, hvordan de går videre og tage stilling til de to former for overskridelser af grænser for, hvad vi kan forklare."

Det handler så de næste interessante 34 sider om. Problemet er, at de to grupper – eller i det mindste en del af deres medlemmer – gør ovennævnte påstande 3 og 4, henholdsvis 1 og 2, til etablerede dogmer, til uimodsigelig ideologi.

Wolf gør opmærksom på, at (nogle) ID-teoretikere ophøjer en analog erkendelse til at være en naturvidenskabelig sandhed. Biologiske organismer har en lang række træk fælles med menneskers maskiner. Maskiner er intelligent designede. Den analoge erkendelse består så i at slutte, at så er biologiske organismer også intelligent designede. I dagligsprogets erkendelsesverden har denne slutning forekommet hoved-

parten af menneskeheden indlysende gennem lange tider, i det mindste i de monoteistiske religioners område. Men denne analoge slutning er ikke naturvidenskabeligt holdbar. For (de fleste) darwinister er darwinismen blevet en nærmest religiøs tro. Citat, p.112:

”Mens ID-teorien overskrider grænsen for, hvad vi kan forklare, i kraft af en analog erkendelse, overskrider darwinismen grænsen i kraft af en religiøs tro.”

Analog erkendelse, ”the missing link” mellem teologi og darwinisme

De sidste to sider i bogen er Wolfs konkluderende bemærkninger. P. 119: ”Konklusionen på analysen i denne bog er, at det er muligt at forene modsætningen mellem teologi og darwinisme.”

Teologien har marginaliseret sig selv ved at acceptere darwinismen som en uangribelig ideologi i stedet for at acceptere den som en naturvidenskabelig arbejdshypotese. Wolfs konklusion går, meget kort og derfor ikke helt fyldestgørende refereret, nogenlunde således:

1. Den analoge erkendelse er, at den levende organisme er intelligent designet.

2. Den analoge erkendelse er mere fundamental end den naturvidenskabelige.

3. Det darwinistiske perspektiv består i en *metodisk reduktion* af den analoge erkendelse.

4. Den teologiske påstand om en transcendent skaber er en *fortolkning* af den analoge erkendelse.

5. Den analoge erkendelse er en given, fælles forudsætning og som sådan *bindeleddet* mellem teologi og darwinisme.

(Personligt skriver jeg da gerne under på de fem punkter; men det er tvivlsomt, om ret mange hardcore darwinister vil slippe deres religion. Men presset fra ID-teoretikerne bør fortsætte, for de står med en stærk sag. Og det er da jammerligt at se et flertal af landets teologer nære større ærefrygt for naturvidenskaben end for Gud).

Min væsentligste indvending mod bogen er, at argumentationen nogle steder er uklar. Det ville have været en gevinst, hvis argumentationen var mere skematiseret i præmisser, logiske følgeslutninger, konklusion. Men som sagt i indledningen: Bogen er væsentlig, umiddelbart spændende og særdeles læseværdig.

Jakob Wolf:

”ROSENS RÅB. Intelligent Design i Naturen. Opgør med Darwinismen.”

Forlaget ANIS, København 2004.

ISBN 87 7457 364 0.

127 sider. Ca. 179 kr.

Ny Bok: ”Darwins lære faller”

Per A. Larssen er cand.real. med hovedfag i kjemi fra Universitetet i Oslo, og har i mange år jobbet innen forsvar- og romindustrien i California, deriblant som Senior Scientist samt seksjonsleder ved Ford Aerospace Corp. Larssen hevder i denne boken at Darwins utviklingslære ikke lenger holder, og begrunner sin framstilling ut i fra et vitenskapelig ståsted. Larssen har tidligere også skrevet en artikkel for Origo, og i denne boken går han videre inn i den viktig og spennende debatt om Darwinismens faglige status. Han beskriver bl.a. den nye teorien om Intelligent Design. En oppsiktsvekkende bok over grunnleggende spørsmål: Hvor kommer vi fra? Hvem står bak livets opprinnelse og dets utfoldelse?

Prokla Media, kr 148,- • <http://ywam.no/prokla/>

